

NEKOLIKO PRIPOMENA UZ NOVOOTKRIVENE MARULIĆEVE PJESME

Ivo Frangeš

Ne samo poštovatelje Marulićeve, nego i prijatelje latinske poezije uopće, obradovao je Darka Novakovića nalaz dosad nepoznatih latinskih stihova »oca hrvatske književnosti«. Objavljene su te pjesme u časopisu *Vijenac*, broj 59/IV, Zagreb, 4. travnja 1996. Već podnaslov priloga s pravom govori o — »senzaciji«. U Sveučilišnoj knjižnici u Glasgowu mladi je istraživač otkrio, kako sam kaže, »otprilike 750 latinskih stihova, od kojih su četiri petine — 133 samostalne pjesme — dosada bile potpuno nepoznate. Rukopis nije datiran, ali sudeći prema pozdravnoj pjesmi upućenoj Klementu VII [Medičejcu, I. F.], koji je za papu bio izabran 19. studenoga 1523., očito je da je kodeks morao biti dovršen nakon toga nadnevka«.

Susretljivošću kolege Novakovića bio mi je omogućen uvid u izvornike novootkrivenih, višestruko zanimljivih pjesama. Zbirka, prije svega, mijenja našu stereotipnu sliku o Maruliću kao isključivo religioznu pjesniku. Marulić je bio i vrstan pjesnik svakodnevnog života, pa — naravno — i njegov kritičar. S pravom Novaković spominje Marcijala; jer nam se Marulić u ovim stihovima predstavlja ne samo kao satirik — što smo znali — nego kao satirik odista profinjena izraza. Još je manje očekivan susret s Marulićevim »erotskim« temama, pogotovo kad ustanovimo da su to stihovi koje ipak valja svrstati među *senilia*, a ne među *iuvenilia*, što bi se tematski moglo očekivati. Želeći, očito, taj dojam podcrtati, Novaković je na prvo mjesto u izboru koji je načinio za *Vijenac* stavio pjesmu koja u izvorniku nosi broj 46: *Molba Muzama u zaljubljenosti* (»*Ad Musas in amore supplicatio*«), a ona odiše istinskim petrarkističkim duhom. Slijedeća pjesma *Pijani Peša* (37. »*In Peschium ebrium*«) već pokazuje ono što bismo nazvali neočekivanim likom Marulićevim. Ljubomorna je to scena, nastala tako reći »s razlogom«: pijanac

»poganom« rukom (»*insana manu*«) drsko miluje mladićevu dragu, ondje i onako kako bi to sam pjesnik želio. Treća pjesma posvećena je *Prijapu* (141. »*Ad Pryapum*«), posve neočekivanu svatu u Marulićevoj poeziji! U izvorniku ona čak zatvara čitav novopronađeni kodeks, dok je Novaković stavlja negdje na početak! No nije neočekivan samo taj osebujni lik, nego i ono što govori, kao i zgoda u kojoj govori. I te je stihove, poput ostalih, Novaković preveo izvrsno; ali mi ćemo, u ime one diskrecije kojoj se Marulić ovdje — nenadano — iznevjerio, svoje iznenađenje prepustiti latinštini izvornika:

Reci, Prijape bludni, u kojem stanuješ kraju,
Sad kad se pronijela vijest da si napustio vrt?

Ovdje ćemo nastaviti izvornikom:

*Est inter geminos uallis foedissima colles:
Hic patet in media nunc mihi ualle domus.*

Ako je, prema Kvintilijanu, u rečenici najosjetljivije prvo i posljednje mjesto, to je i ova pjesma — i u izvorniku i u prijevodu — dobila sličan položaj.

Kako mu drago, bitno je da smo došli do nova Marulića. Pjesnik Judite i Suzane, da spomenemo samo njih, pretvara se u duhovita, peckava čak pomalo i smiona šaljivca, koji se duhovito poigrava tjelesnošću; pokazujući tako da je njegova pobožnost od one vrste koja se ne ustručava govoriti o napasti, svjesna da veličina vrline raste s veličinom izazova.

Ne donose novootkrivene pjesme samo »ovidijevske« ljuvene jade. Kao i uopće u svome djelu, Marulić je i ovdje pjesnik dnevnog, običnog života, kritički okrenut prema suvremenosti, i posve zaronjen u tegobe povijesnog trenutka, pjevajući već klasične marulićevske teme: 14. *Epi. Ottomani Turcarum imperatoris*; 18. *De Gallis et Hispanis inter se bellantibus*; 19. *In discordiam principum Christianorum*; itd. Ima sastavaka koji nalikuju na basne: 20. *De lupo a rustico interempto*, ili o konju doratu: 31. *De Durato equo*. Ima pjesama koje s profinjenom tugom govore o nestanku voljenih životinja, kao naprimjer bolna tužaljka nad zatučenim psom Fuskom (ili, kako Novaković prevodi, Morom): »*Tužaljka protiv ubojice psa Mora*« (22. *Querela in canis sui Fusci interfectorem*). Takva je i ona 32. *De morte accipitris Marini* (»*Smrt Marinova sokola*«). Nadalje, samo je marulićevski senzibilan šetač po solinskim ruševinama mogao pisati nadgrobne stihove kao naprimjer 15. *Epi. Bernardinae Pauoniae*:

*Bernardina nitens morum formaeque decore
Hic recubat primo rapta puerperio,
Primo igitur genito dans ultima basia, dixit:
Viue diu, fili, non mihi: uiue patri!*

Ili, još dojmljiviji epigraf protiv Fortune (54):

*Fallaci Fortuna manu dat et erripit omnem
Remque statumque simul.
Haec struit atque eadem turres haec destruit altas
Imperiumque ducum.
Indulget nunquam nec seruo dira nec ulli
Simpliciter domino.*

Sa zahvalnošu zaključujem ovaj letimični osvrt na zadovoljstvo kojim nas je Novaković obdario. Nema veće nagrade od zadovoljstva kad »zavisti vremena« — kako bi rekli »stari poeti« — otrgnemo privremeno zapretene riječi voljena pjesnika. I kad, slijedeći Marulićev distih, s osvjedočenjem ponovimo:

*26. M.M. in criticum suorum scriptorum
Cur mea scripta notant multi, tua, critice, nemo?
Hunc qui nil scribit, critice, nemo notat.*

Ili, u našem prijevodu:

*Pjesme mi čitaju mnogi, a tvoje, kritiče, nitko!
Ne pišeš, kritiče, ništa, kako da ljudi te šljive?*

Pa dodajmo i mi od srca:

*Marula svi ćemo slaviti dotol dok zemlja ova
Bude na karte sfolj hrvatska slova čit.*

I v o F r a n g e š

SOME ANNOTATIONS ON THE NEWLY DISCOVERED POEMS
OF MARULIĆ

The author presents his personal response to the newly found poems of Marulić, discovered at Glasgow by Darko Novaković. In sharp contrast to the stereotypical picture of Marulić as an exclusively religious poet, the new poems, to our great surprise, show him as a brilliant satirist, teasing, even bold jester and erotic poet who, in spite of his old age, wittily plays on sensuality.